

بهره‌مهیڤان و داهاٲی نه‌وٲی هه‌ریمی کوردستان له 2023

11-02-2024

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : سالی رابردوو به‌پیی داتا کوکراوه‌کان، کوئی نه‌وٲی بهره‌مه‌یڤراو له هه‌ریمی کوردستان ناگاته 100 ملیون به‌رمیل، له‌کاتیڤدا و له 2022 دا سه‌روو 158 ملیون به‌رمیل نه‌وت له‌هه‌موو کیلگه‌کانه‌وه بهره‌مه‌تابوو، واته سالی رابردوو به‌به‌راورد به 2022 بهره‌مه‌یڤانی نه‌وت به‌رپژهی 42% و داهاٲه‌که‌شی به‌رپژهی 67% که‌میکردوو.

نزيكەي سالىك لەمەوبەر پيشەسازى نەوت و گازى ھەريىمى كوردستان بە برپارى دادگاي نيوبزيوانى پاريىس تووشى شوکيک بوو کە تاوھکو ئىستا زيانەکانى بەردەوامى ھەيە. بەشيوھەيەک کۆي داھانى نەوتى بەرھەمھيئراوى لە ھەريىمى كوردستان لە 2023دا کردە يەک لەسەر سىي سالى 2022.

برپارەكەي دادگاي نيوبزيوانى پاريىس لەكاتيکدا بوو کەوا سالى 2022 دادگاي بالاي فيدرالى عىراق تارادەبەک نادلنيابيهک و مەترسييهکى ياسايى دريژخايەنى بۆ پيشەسازى نەوت و گازى ھەريىمى كوردستان دروستکردن و کۆمپانيا نيودەولەتبيەکانى نەوتى خستە دۆخىکى نوپوھ، بەلام شوکە گەورەکە دواي برپارەكەي دادگاي پاريىس و گرتنەوھى قوفلەکە لەلايەن تورکياوھ وايکرد بەرھەمھيئانى نەوت لە زۆربەي کيلگە نەوتبيەکان رابگریت.

سالى رابردوو بەپيى داتا کۆکراوھکان، کۆي نەوتى بەرھەمھيئراو لە ھەريىمى كوردستان ناگاتە 100 مليۆن بەرميل، لەكاتيکدا و لە 2022دا سەروو 158 مليۆن بەرميل نەوت لەھەموو کيلگەکانەوھ بەرھەمھاتبوو، واتە سالى رابردوو بە بەراورد بە 2022 بەرھەمھيئانى نەوت بەريژەي 42% و داھاتەكەشى بەريژەي 67% کەمیکردووھ.

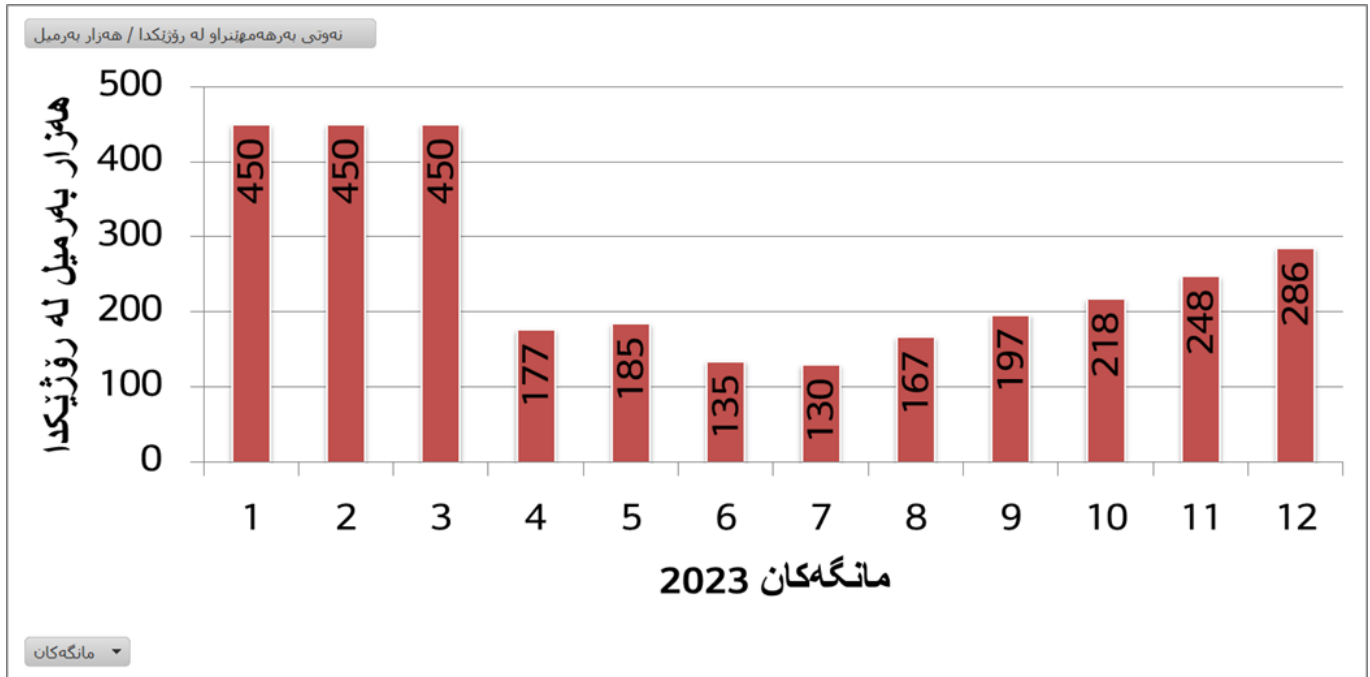
ئىستا، بەپيى داتاي کۆمپانياکان ئاستى بەرھەمھيئانى نەوت گەيشتووھتە سەروو نيوھى ئەو ئاستەي کە قوفلى بۆريهکە ھيشتا نەگيرابووھوھ. بەشيوھەيەک لەمانگى کانوونى يەكەمى 2023 گەيشتووھتە 286 ھەزار بەرميل نەوت لە رۆژيکدا، بەلام فروشتنى بەنيوخۆ و بەنرخى 30 بۆ 40 دۆلار وايکردووھ کۆمپانياکان سەرجەم کارەکانى وھبەرھيئان رابگرن و کارمەندەکانيان رۆژ بە رۆژ کەمبکەنەوھ.

بەرھەمھيئانى نەوت لە ھەريىمى كوردستان لە سالى 2023

سالى رابردوو بەرھەمھيئانى نەوت لەمانگى نيسانەوھ گۆرانىکى بەخۆوھ بينى کەوايکرد کۆمپانياکان سەروو نيوھى کارمەندەکانيان بنيرنەوھ بۆ مالەوھ، ئىستاش سەرەپاي بەرزکردنەوھى ئاستى بەرھەمھيئان ھيشتا ئەوانەي دەرکراون نەگەرينراونەتەوھ بۆ سەر کارەکانيان، چونکە کۆمپانياکان ھەموو خەرجيەکانى وھبەرھيئان CAPEX بۆ کەمترين ئاست کەمکردووھتەوھ و ھەنديکيان بەتەواوى رايانگرتووھ و تەنيا خەرجى ئۆپرەيشن OPEX کارى پيدەکریت.

بەپيى داتا کۆکراوھکان سالى رابردوو کۆي بەرھەمھيئانى نەوت لە ھەموو کيلگەکان 93 مليۆن و 776 ھەزار بەرميل نەوت بووھ، کە کەمترينى لە مانگى حوزەيران و بەرزترينى لەمانگەکانى سەرەتاي سال بووھ وەکو لە گرافىکى يەكەمدا دەرەدەكەوېت.

گرافىک 1: ئاستى بەرھەمھيئانى نەوت لە 2023 بەگوپرەي مانگەکان / ھەزار بەرميل لە رۆژيکدا

چارەکی دووھمی 2023 لەرووی بەرھەممەنراو نەوتەو لە ھەرێمی کوردستان لەماوەی شەش سالی رابردوودا لە نزمترین ئاستدا بوو. ھەرۆھا، لەرووی بەرھەممەنراو نەوتی سالتانەشەو بەپێی داتاگانى ديلۆيت زۆرترین برى بەرھەممەنراو نەوت لەسالی 2019 بوو کە گەشتووتە 170 ملیون بەرميل نەوت و کەمترینی لە 2023 بوو کە 93.7 ملیون بەرميل نەوت بوو وەکو لە خستەى بەکەمدا ھاتوو.

خستەى 1: کۆى نەوتى بەرھەممەنراو لە ھەرێمی کوردستان 2018-2023

سالى	چارەکی یەكەم کۆى ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)	چارەکی دووھم کۆى ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)	چارەکی سێھم کۆى ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)	چارەکی چوارەم کۆى ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)	کۆى گشتى ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)
2018	30.50	31.43	35.75	40.96	138.64
2019	41.34	43.05	42.37	44.22	170.98
2020	44.49	38.50	41.80	41.14	165.94
2021	40.04	41.26	40.72	40.51	162.53
2022	39.09	40.32	38.73	40.17	158.30
2023	40.50	15.10	15.12	23.064	93.78

سەرچاوە: داتاى کراوە، حکومەتى ھەرێمی کوردستان، 2024-2-6

تێبینى: داتاگانى 2018 تاوھو چارەکی یەكەمى 2023 لە ديلۆيت وەرگيراو، لە چارەکی دووھمی 2023 وە بەپێى راپۆرتى وەزارەتى دارايى و راپۆرتى كۆمپانیاگانى نەوت IOC و ميس ئامادەکراو.

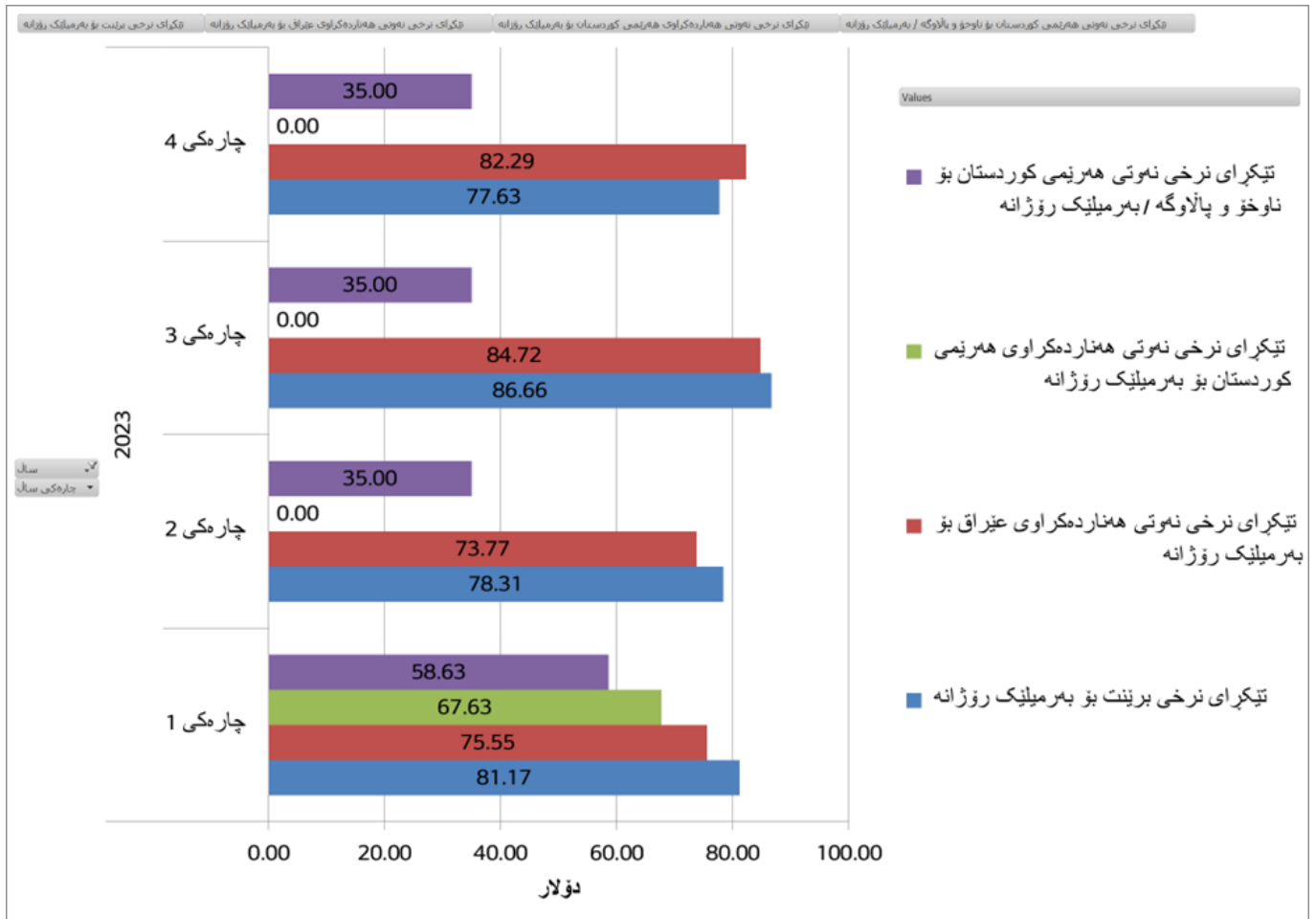
دواى دەيەيەك گەرانەو بۆ سفر ھەناردەکردنى نەوت بە بۆرى بۆ دەرەو و زيانەگانى

زيانەگانى ھەناردەکردنەو نەوتى ھەرێمی کوردستان بە بۆرى، چ بەنرخى برينت يان نرخی نەوتى ھەناردەکراوى عێراق بۆ دەرەو لێکدانەو بۆ بەکەين ئەوا ملياران دۆلارە، چونکە جياوازی ئەو نرخی ھەرێمی کوردستان لە چارەکی دووھمی 2023 وە تاوھو ئەم رۆژانەش نەوتى پێى فرۆشتوو کەمتر لەنېوھى نرخی نەوتى برينت و نەوتى فرۆشراوى عێراقە.

لهكاتێكدا، پێش گرتنهوهی قوفلی بۆری ههناردهکردنی نهوتی ههريمی كوردستان بۆ بازارهكانی جيهان، تێكراي نرخی نهوتی ههريمی كوردستان به بهراورد به برینت 13.5 دۆلار كهتر دهفرۆشرا و به بهراورد به نهوتی ههناردهكراوی عێراق 7.9 دۆلار كهمتر فرۆشراوو.

هێشتا بههۆی نهگهشتنه رێككهوتن و فرۆشتنی بهنیوخۆ جیاوازییهكه له چارهکی چوارهمی 2023 بهتێكرا بۆ برینت 38 دۆلار و بۆ نهوتی ههناردهكراوی عێراق 47 دۆلار بووه، پروانه گرافیکی خوارهوه لهبارهی تێكراي نرخی نهوت له چارهكهكانی 2023دا.

گرافیک 2: نرخی نهوتی فرۆشراوی ههريمی كوردستان به نیوخۆ به بهراورد به برینت و نرخی نهوتی ههناردهكراوی عێراق له 2023

سهرچاوه: EIA، وهزارهتی نهوتی عێراق و دیلۆیت.

تێبینی 1: نرخی نهوتی ههناردهكراو به تهواوی بهردهست نهبووه له چارهکی دووهم، سێههم و چوارهمی سالی رابردوو، بهئام بهپنی راپۆرتهكانی دی ئین ئۆ به 30 دۆلار و HKN به 38 دۆلار، واته لهئێوان 30 بۆ 40 دۆلار بووه، لێرهش به 35 دۆلار دانراوه.

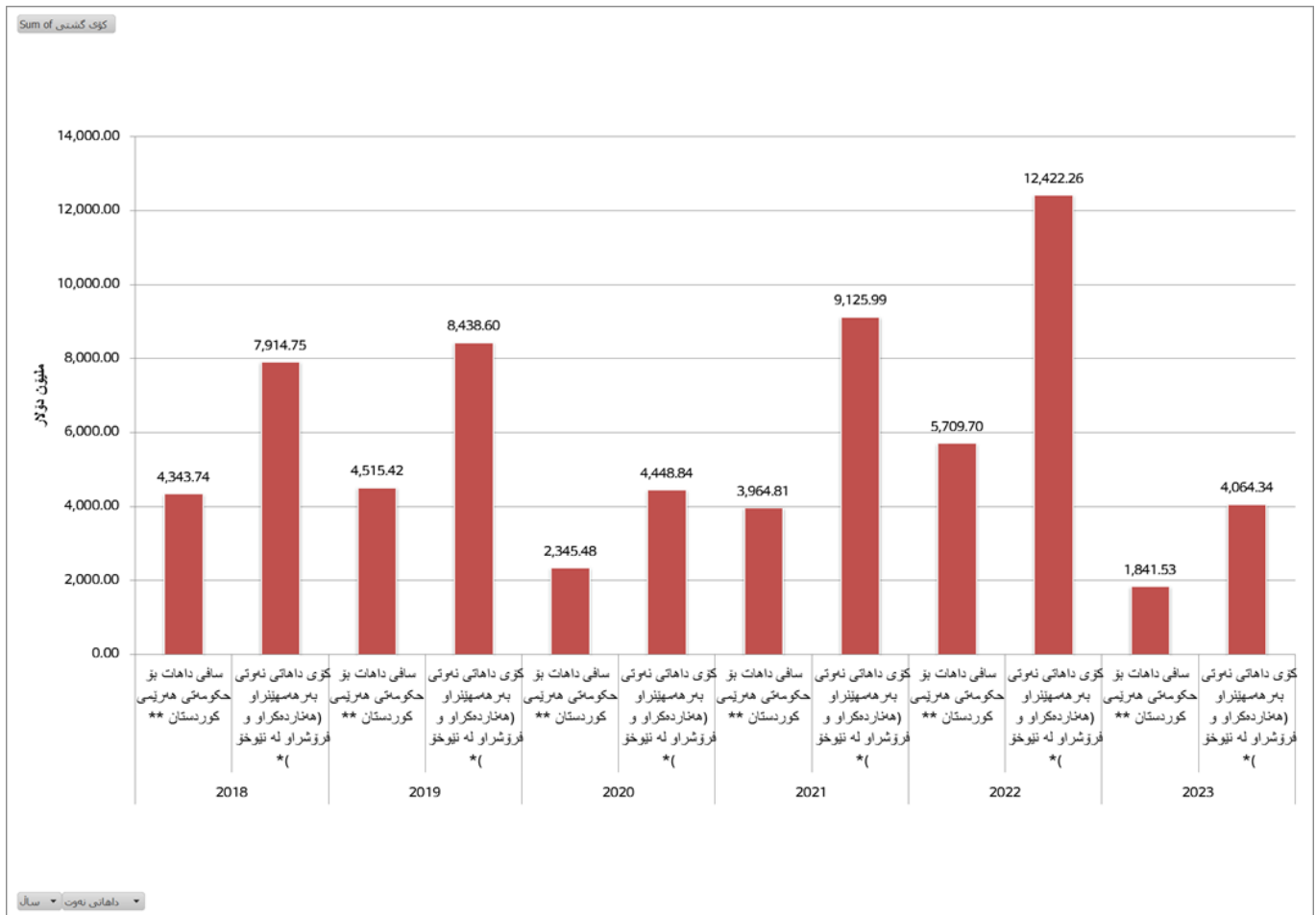
تێبینی 2: بهپنی راپۆرتی HKN له چارهکی یهكهمی 2023، 14 دۆلار لهخوار برینت فرۆشراوه كه لێرهش جیاوازییهكه 13.54 دۆلاره.

خالیکی دیکه ی سهرنجراکیش ئهوهیه دواي دهیههک ههناردهکردنی نهوتی ههريمی كوردستان بۆ بازارهكانی جيهان دهبێتهوه سفر وهكو له گرافیکی 3دا هاتوووه. ئهوهی لێرهشدا پێویسته ئاماژهی بۆ بکهین و ههلهوهستهی لهسهر بکهین ئهوهیه كهوا ئیستا ههموو جيهان نهوت بهرههمدههینیت و دهفرۆشیت.

ههروهها، بازارهكانی جيهان و وزه ههچكات هیندهی ئهم رۆژانه پێویستی به نهوت نییه، چونکه بازاری وزه له ههموو رووهكانهوه هیندهی ئیستا ناسهقامگیر نهبووه، تهنانهت ئێران و ولاتانی دیکهش كه ئابلقه ی ئابووریان لهسهره ئیستا رێگهیان بۆ کراوتهوه بۆ فرۆشتنی نهوت و ههناردهکردنی بۆ بازارهكانی جيهان ، بهئام نهوتی ههريمی كوردستان دواي نزیکه ی 11 مانگ هێشتا دیار نییه که ی دهستهکریتهوه به ههناردهکردنهوهی بۆ بازارهكانی جيهان له رێگه ی بهندهری جيهان یاخود لانیکهم گواستهوهی به تهنگر بۆ بهندهری بهسره وهكو ئهوهی بۆ نهوتی کهرکوک دهکریت.

گرافیک 3: ههناردهی نهوتی ههريمی كوردستان له سفرهوه بۆ سفر 2023-2013

سەرچاوه: داتای كراوه و راپۆرتەكانی دېلۆیت

تێبینی 1: ژمارەكان لە 2018 وە تاوەكو چاره‌کی بەكەمی 2023 لە راپۆرتەكانی دېلۆیت وەرگیراوه.

تێبینی 2: داتای چاره‌کی دووهمی 2023 لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ پەرله‌مان و وەزارەتی دارایی عێراق وەرگیراوه.

تێبینی 3: داهاتی چاره‌کی سێهەم و چوارەم لە فرۆشتنی نەوتی خاوی کۆمپانیان بە نۆخۆ و بەتێکرای 35 دۆلار دانراوه.

تێبینی 4: داهاتی سافی هەرێمی کوردستان بۆ چاره‌کی دووهم، سێهەم و چوارەمی 2023 لەسەر بنه‌مای چاره‌کی بەكەم دانراوه، هەرچەندە ئیستا کۆمپانیان نەوت بە نۆخۆ دەفرۆشن و پێشوخته پاره‌کانیان وەرده‌گرن، بە‌لام هێچ راپۆرتێکی فەرمی دېلۆیت لەبارەي داهاتی نەوت و سافی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ چاره‌که‌کانی 3،2 و 4ی سالی رابردوو نییه و لێره‌دا داهاته‌که خەمڵنراوه که وەكو چاره‌کی بەكەمی 2023 بێت لەنێوان کۆمپانیان و حکومەتی هەرێمی کوردستان.

کۆتایی

پێشەسازی نەوت و گازی هەرێمی کوردستان سالیکی سەختی بەرێکرد و چاوه‌پواناکرێت لەم رۆژانه‌شدا گفتوگۆکان بگه‌نە رێککه‌وتنی کۆتایی بۆ هەناردەکردنەوه‌ی نەوتی هەرێمی کوردستان، چونکه‌ دواي نزیکه‌ی 11 مانگ هێشتا گفتوگۆکان بەرده‌وامیان هه‌یه.

برپاره‌که‌ی دادگای بالای فیرالی عێراق و نۆبۆزیوانی پاريس دۆخێکی وایان خولقاند که کابینه‌که‌ی سوودانی دواي سالیکی و چوار مانگ نەتوانیت یاسای نەوت و گازی عێراق ره‌وانه‌ی پەرله‌مان بکات، له‌کاتی راکه‌یاندنی کابینه‌که‌یدا بە‌لینیدا بوو پاش 6 مانگ ره‌وانه‌ی پەرله‌مانی بکات و کۆتایی به‌م پرسه‌ به‌هێنیت.

زیانه‌ ملیار دۆلاریه‌کانی راگرتنی هەناردەکردنی نەوتی هەرێمی کوردستان بۆ بازه‌په‌کانی جیهان وایکردووه‌ رۆژانێکی سەختی ئابووری بێته‌ ئاروه‌.

له‌ کۆتاییدا، راگرتنی هەناردەکردنەوه‌ی نەوتی هەرێمی کوردستان زیانیکی ملیاران دۆلاری له‌ ئابووری و ژیرخانی هەرێمی کوردستان داوه، بەرده‌وامیشتی جگه‌ له‌ زیان قازانج بۆ هێچ لایه‌نێک تێدا نییه‌! ئەي بۆچی لایه‌نه‌کان ناگه‌نە رێککه‌وتن؟